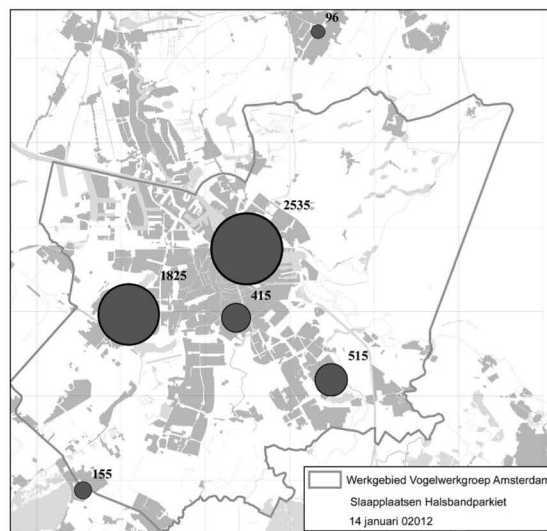

Halsbandparkiet boert goed in de regio Amsterdam

Frank van Groen

Zowel op 10 december 2011 als op 14 januari 2012 werd door SOVON een landelijke simultaantelling van Halsbandparkieten op gemeenschappelijke slaappleaatsen georganiseerd. Ook in Amsterdam werden alle bekende slaappleaatsen geteld. De telling in december verliep moeizaam in Amsterdam. Er werden veel minder parkieten geteld dan verwacht. Wel werd enkele dagen na het telweekend nog een nieuwe slaappleaats ontdekt in Amsterdam-Zuid. In januari verliep de telling voorspoedig en konden op dezelfde avond alle bekende slaappleaatsen geteld worden. Dat leverde een recordaantal parkieten op. Het lijkt er daarom op dat de populatie Halsbandparkieten in de Amsterdamse regio nog steeds groeit.

Figuur 1. Verspreiding en grootte van slaappleaatsen op 14-01-2012

Het eerste broedgeval van de Halsbandparkiet vond plaats in het Vondelpark in 1977, waar al enige tijd ontsnapte kooivogels rondvlogen (Scharringa et al. 2010). Vanuit het Vondelpark heeft de Halsbandparkiet zich over heel Amsterdam verspreid. De laatste jaren wordt ook de omgeving van Amsterdam gekoloniseerd. Halsbandparkieten broeden in boomholtes in parken, op erven en ook langs wegen en vaarten. Te krappe holtes worden met de sterke snavels op maat uitgekauwd. Nestplaatsconcurrentie zou kunnen optreden met andere hollenbroeders als Holenduif, Grote Bonte Specht, Boomklever en Kauw. De enorme toename van de Halsbandparkiet in het Vondelpark heeft daar echter niet geleid tot een afname van genoemde soorten; integendeel (Van Groen, 2010).

Slaappleaatsen Vogels die gebruik maken van slaappleaatsen doen dit waarschijnlijk om informatie uit te wisselen, bijvoorbeeld over goede foerageermogelijkheden. Het gaat dan ook vaak om soorten die voedselbronnen exploiteren die in ruimte en tijd geconcentreerd zijn, zoals bijvoorbeeld oogstresten op een akker of vruchtdragende bomen. Voor de individuele vogel heeft het bezoeken van een slaappleaats dan een duidelijk voordeel dat opweegt tegen de afstand die moet worden overbrugd om de slaappleaats te bereiken.

FOTO: FRANK VAN GROEN

Halsbandparkiet, Flevopark, 19 november 2010

De ontwikkeling van het aantal Halsbandparkieten is het beste te volgen door deze vogels op slaappleaatsen te tellen. Overdag houden de parkieten zich namelijk op in een groot onoverzichtelijk stedelijk gebied en bij reguliere broedvogelinventarisaties is de Halsbandparkiet lastig te inventariseren waardoor waarnemerseffecten een relatief grote rol spelen.

De eerste landelijke telling van Halsbandparkieten op slaappleaatsen werd georganiseerd op 12 november 2004 door SOVON, in het kader van "Het jaar van de Halsbandparkiet". Een tweede telling vond plaats in 2006 en werd georganiseerd door Araproject en Waarneming.nl. De volgende telling vond pas plaats in januari 2010. De populatie bleek toen ongeveer verdubbeld. Om de vinger aan de pols te houden wordt sindsdien door SOVON jaarlijks een landelijke telling georganiseerd. Behalve in Amsterdam komt de Halsbandparkiet ook voor in de rest van de Randstad. Daarbuiten is deze exoot nog een schaarse gast.

Na de telling van januari 2011 bestond het vermoeden dat de vogels verstoord waren door vuurwerk rond de jaarwisseling. In 2010 sliep een groot aantal Halsbandparkieten zeker vanaf juni in het Oosterpark. Tijdens zes tellingen tussen 5 juli en 10 december werden daar toen gemiddeld 3717 Halsbandparkieten geteld, met als hoogste aantal 4000 op 10 december. Op 31 december werden nog maar 1500 Halsbandparkieten geteld in het Oosterpark, en tijdens de landelijke telling op 15 januari 2011 ging het om slechts 1800 vogels. De rest van de vogels was uitgeweken naar de Buiksloterweg in Amsterdam-Noord, een slaappleaats die ook in eerdere jaren in gebruik was.

Om het risico op een mislukte telling als gevolg van vuurwerk rond de jaarwisseling te verkleinen en eventuele verschuivingen tussen slaappleaatsen op het spoor te komen werd in de afgelopen winter tweemaal een simultaantelling georganiseerd, zowel voor als na de jaarwisseling.

Methode Het tellen van Halsbandparkieten kan lastig zijn. Normaliter komen de vogels tegen de schemering in groepen van enkele tot wel meer dan 100 vogels naar de gemeenschappelijke slaappleaats vliegen. De vogels vliegen dan met grote snelheid in vrij compacte groepen waarbij ook geregeld wordt geroepen. Grote groepen hebben over het algemeen elders voorverzameld. Soms worden deze voorverzamelplaatsen aangezien voor slaappleaatsen. Uiteraard blijven de vogels op een echte slaappleaats de hele nacht aanwezig. Op een voorverzamelplaats vallen Halsbandparkieten door hun drukke gekwetter behoorlijk op, maar vlak voor de schemering invalt vliegen ze naar de werkelijke slaappleaats. Eenmaal bij de slaappleaats landen de groepen parkieten meestal eerst in omringende bomen. Pas na verloop van tijd vliegen ze voorzichtig naar de eigenlijke slaappleaats die uit één of meerdere bomen kan bestaan. Parkieten die laat aankomen vliegen meestal direct naar de slaapbomen.

Het beste telresultaat wordt verkregen door de eigenlijke slaapboom goed in de gaten te houden en invliegende parkieten zo nauwkeurig mogelijk te tellen. Dit is lastig bij grote groepen die zeer snel komen aanvliegen. Ook wanneer de slaappleaats zich uitstrekt over meerdere bomen die op enige afstand van elkaar staan kan het moeilijk zijn de gehele slaappleaats tegelijk in de gaten te houden op invliegende parkieten. Beter is het dan met meerdere mensen te tellen die zich elk op een aanvliegroute concentreren. Als verstoring optreedt, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van roofvogels, kunnen alle parkieten opvliegen en kan opnieuw begonnen worden met tellen.

Op alle locaties wordt overnacht in diverse soorten loofbomen waardoor het in de wintermaanden in principe mogelijk is na afloop van een telling de parkieten nogmaals in de kale bomen te tellen. Vooral op kleinere of overzichtelijke slaappleaatsen kan dit zinvol zijn. Het risico op ondertelling is bij een dergelijke bomentelling aanwezig omdat de vogels dicht tegen elkaar aan kunnen zitten en soms tussen dichte takken moeilijk te zien zijn. De mate van ondertelling hangt uiteraard af van het soort boom waarin overnacht wordt en de hoeveelheid nog beschikbaar licht. Wanneer duizenden vogels bij elkaar in één boom slapen – zoals wel in het Oosterpark gebeurt – is een telling van de parkieten in de slaapboom ondoenlijk.

Tabel 1. Totaal aantal getelde Halsbandparkieten

slaappleaats / telperiode	jan 2012	dec 2011	jan 2011	jan 2010	2006	nov 2004
Buiksloterweg	2535	1112	936	2666		
Plesmanlaan	1825	965	750	1110		
Oosterpark	0	0	1800	0		
Bijlmerpark	515	200				
Amstelkade/Jozef Israëlskade	415	400				
totaal Amsterdam	5290	2677	3486	3776	1950	1800
Aalsmeer	155	0	125			
Purmerend	96	75	45			
totaal Nederland	11657	7859	9417	9802	4677	5409

Resultaten In Amsterdam werden op vier slaappleaatsen Halsbandparkieten geteld. Net buiten de regiogrenzen waren ten minste nog twee kleine slaappleaatsen aanwezig, in Purmerend en in de wijk Hornmeer in Aalsmeer. De resultaten van deze tellingen en ook die voor heel Nederland staan vermeld in Tabel 1. In Figuur 1 is de verspreiding en de grootte van de slaappleaatsen van Halsbandparkieten op 14 januari 2012 in beeld gebracht.

In de week voorafgaand aan beide simultaantellingen werden bekende slaappleaatsen gecontroleerd op de aanwezigheid van Halsbandparkieten. Ook werd gelet op overvliegende groepjes parkieten aan het einde van de dag om op die manier eventuele nieuwe slaappleaatsen op het spoor te komen. Verdachte meldingen werden gecontroleerd. Zo was er een melding op 22 november van Guus van Duin van 30 parkieten die onder mistige omstandigheden sliepen in een Italiaanse Populier op de hoek Amstelkade/Van Woustraat. Op 9 december bleken hier nog steeds Halsbandparkieten te slapen. Er werden 75 exemplaren geteld.

Op 10 december werden op de bekende slaappleaatsen Buiksloterweg en Plesmanlaan respectievelijk 1112 en 965 Halsbandparkieten geteld. Ook in het Bijlmerpark bleek een kleine slaappleaats aanwezig te zijn (200 vogels). Deze vogels sliepen eerder in het Gaasperpark.

De totale getelde aantallen op deze dag waren onbevredigend, veel minder dan tijdens eerdere simultaantellingen werden vastgesteld en ook veel minder dan de ongeveer 4200 vogels die op 3 september 2011 in het Oosterpark waren geteld. Een paar dagen later bracht een zoektocht naar ontbrekende slaappleaatsen aan het licht dat enkele honderden meters westelijker van de eerder ontdekte slaapboom langs de Amstelkade nog twee bomen als slaapboom door Halsbandparkieten gebruikt werden. In het totaal ging het op deze nieuwe slaappleaats om zo'n 400 vogels. Uiteindelijk werden in december 2011 in Amsterdam slechts 2677 parkieten geteld, veel minder dan de 3486 exemplaren die in januari 2011 geteld waren.

Enkele tellingen op de slaappleaats Buiksloterweg wezen uit dat de aantallen daar behoorlijk konden variëren. Dit kan duiden op alternatieve kleinere slaappleaatsen waar soms gebruik van wordt gemaakt of uitwisseling met andere slaappleaatsen. Om dubbelstellingen te voorkomen was het dus zaak dat iedereen tijdens de tweede telling op dezelfde dag telde. Op 14 januari was het gelukkig goed weer en na de midwintertelling, waar verschillende tellers die dag ook aan meededen, werd een recordaantal parkieten geteld in Amsterdam. Tegen de verwachting in waren alle in december bezette slaappleaatsen in januari nog steeds bezet, ondanks het vuurwerk, zelfs op zeer stedelijke locaties zoals langs de Amstelkade/Jozef Israëlskade. In het totaal ging het om 5290 vogels, een nieuw record voor Amsterdam.

Grote Alexanderparkiet Naast de Halsbandparkiet komt ook de verwante Grote Alexanderparkiet voor in Amsterdam. Deze parkiet is veel groter, heeft een zwaardere rode snavel, krachtiger koptroon, een zwaarder stemgeluid en roestbruine vlekken op de schouders.

De Grote Alexanderparkiet heeft zich de afgelopen jaren verspreid over een groot deel van Amsterdam. De soort broedt tegenwoordig in elk geval in het Vondelpark, Oosterpark, Flevopark, Beatrixpark, de Nieuwe Oosterbegraafplaats en Frankendael. Vaak slapen Grote Alexanderparkieten tussen Halsbandparkieten, maar ze kunnen ook afzonderlijk op aparte slaappleaatsen overnachten. Grote Alexanderparkieten komen gemiddeld wat eerder aan op de slaappleaats dan Halsbandparkieten, maar zijn in de schemering als grote groepen parkieten naar de slaappleaats vliegen moeilijk tussen

de halsbandjes uit te pikken, zeker als ze niet roepen. Om Grote Alexanderparkieten goed te tellen is het raadzaam te focussen op deze soort tijdens een slaapplaatsstelling en de Halsbandparkieten even te laten voor wat ze zijn.

Aanvankelijk ging het om slechts enkele vogels maar tegenwoordig worden in Amsterdam geregeld tientallen exemplaren op slaapplaatsen geteld. Zo waren op 12 november 2010 45 Grote Alexanderparkieten aanwezig op een slaapplaats in het Oosterpark. In hetzelfde park werden op 31 maart 2011 maar liefst 64 Grote Alexanderparkieten in één boom geteld, een tussentijds record. Op dezelfde avond overnachtten in enkele naastgelegen bomen slechts 220 Halsbandparkieten. Eind december zijn bij de Buiksloterweg wel 100 Grote Alexanderparkieten geteld. Op 14 januari waren hier minimaal 65 exemplaren aanwezig.

Duidelijk is dat ook deze exoot aan een opmars bezig is, naar het zich laat aanzien tot nog toe vrijwel uitsluitend in Amsterdam, want verder worden alleen in Haarlem met enige regelmaat Grote Alexanderparkieten gezien.

Discussie Het recordaantal van 5290 getelde Halsparkieten op vier slaapplaatsen in Amsterdam op 14 januari 2012 wijst er op dat de Halsbandparkiet nog steeds toeneemt, in elk geval in de regio Amsterdam. Duidelijk is dat de aantallen op bekende slaapplaatsen behoorlijk kunnen fluctueren. Slaapplaatsen kunnen, mogelijk ten gevolge van verstoring, opeens worden verlaten. Ook kan uitwisseling plaatsvinden tussen verschillende slaapplaatsen, hetgeen het belang van een simultaan-telling voor een juiste populatieschatting nog eens aangeeft. De ondermaatse telling van december 2011 wijst er op dat elders in de regio Amsterdam nog niet ontdekte slaapplaatsen aanwezig zijn. Gezien de langzame areaaluitbreiding is het goed mogelijk dat de soort de komende jaren in toenemende mate in de omgeving van Amsterdam op kleine slaapplaatsen gaat overnachten. De aanwezigheid van slaapplaatsen in Aalsmeer, het Bijlmerpark en Purmerend geeft aan dat deze ontwikkeling reeds in gang is gezet. Mogelijk zijn tijdens de afgelopen tellingen kleine slaapplaatsen rond Amsterdam over het hoofd gezien. Te denken valt aan plaatsen als Amstelveen, Ouderkerk a/d Amstel en wellicht Uithoorn.

Dankwoord De volgende personen hebben meegedaan aan de in dit artikel genoemde tellingen in de regio Amsterdam:

Aalsmeer: John van der Woude

Amstelkade/Jozeff Israëlskade: Frank van Groen

Bijlmerpark: Jan Brandenburg

Buiksloterweg: Jip Binsbergen, Tim van Nus, Ruud Vlek

Oosterpark: Frank van Groen

Plesmanlaan: Jan van Blanken, Teun van Dijk, Paul Tak, Lothar Valentijn

Purmerend: Kerstin Monsanto

Literatuur

Van Groen, F.M. 2010. Broedvogels in het Vondelpark. De Gierzwaluw jg. 48 (3): 10-22.

Jonker, R.M.V. & W.P.J. Teunissen, 2006. Resultaten Parkietentelling 2006. Papegaai Ara, 17 december 2006.

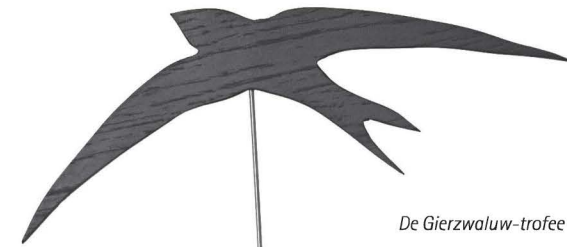
Jonker, R. 2010. Eén, twee,... veel parkieten! De Gierzwaluw jg. 47 (4): 35-36.

Klaassen, O. 2011. Slaapplaatsstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2011. SOVON-informatierapport 2011/04. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Scharringa C.J.G., W. Ruitenbeek & P.J. Zomerdijk, 2010. Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009. Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland (SVN), Landschap Noord-Holland.

De eerste voor-en-door-leden avond

Jan van Til

De Gierzwaluw-trofee

Op 17 januari jl. was het zo ver. Voor het eerst werd een lezing voor-en-door leden van

de Vogelwerkgroep Amsterdam georganiseerd. Het werd een groot succes. Vanwege de hoge opkomst, maar zeker ook vanwege het enthousiasme waarmee twaalf leden hun bijdrage leverden.

De bijdragen liepen uiteen van uitgebreide foto- en videoreportages rond diverse vogelsoorten tot korte, kernachtige betogen over een enkel vogeltopic. Onder die laatste categorie vielen – om er een paar te noemen – de bijdragen van Jan van der Ben, Jip Binsbergen en kersvers VWGA-lid Erik Hölscher. Jan overtuigde met een mooi verhaal rond de Blauwstaart, zijn 300° soort, waargenomen in de Noord-Hollandse duinen. Jip nam ons op onderhoudende wijze mee naar de IJseenden bij de Oostzee. Als er een publieksprijs te winnen was geweest dan had Erik een grote kans gemaakt. Hij bracht het publiek aan het lachen met een slapstickverhaal van een nog onervaren vogelaar die tijdens het vogelen zijn auto in de sloot ziet belanden.

Er viel op deze avond wel een andere prijs te winnen: de Gierzwaluw-trofee. Zweitse Scheeringa is de schepper van deze prachtige trofee. En aan wie werd deze prijs uitgereikt...?

FOTO: HANNA HIRSCH

De jury, bestaande uit Frank van Groen en Keesjan van Bergeijk, kwam na rijp beraad met het antwoord. Frank Warendorf en Hanna Hirsch werden de winnaars van deze avond. Zij hadden een uitvoerige en zeer goed verzorgde powerpoint-presentatie van familie Bosuil en familie Sperwer in het Beatrixpark. Gedurende weken achtereenvolgend heeft dit tweetal de vogels gevolgd, waarvan de bijzondere foto's van de jonge Sperwers en uilskuikens, gemaakt door Hanna, getuige zijn. De prijs ging dus uit naar een Amsterdams onderwerp en dat laat ook zien dat je voor spectaculaire beelden en verhalen niet per se ver hoeft te gaan.

Een dank aan alle deelnemers: Hanna Hirsch & Frank Warendorf, Peter Scholten, Gert de Jong, Edial Dekker, Eldert Groenewoud, Jan van der Ben, Jip Binsbergen, Erik Hölscher, Evert Pellenkoft, Jip Louwe Kooijmans en ondergetekende.